

Anonüümseks muudetud versioon

Tõlge

C-50/22 - 1

Kohtuasi C-50/22

Eelotsusetaotlus

Saabumise kuupäev:

25. jaanuar 2022

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Cour d'appel de Paris (Pariisi apellatsioonikohus, Prantsusmaa)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

16. detsember 2021

Apellant:

SOGEFINANCEMENT

Vastustajad:

RW

UV

[...]

COUR D'APPEL DE PARIS (PARIISI APELLATSIOONIKOHUS)

Ringkond 4 – Koda 9 – A

**16. DETSEMBRI 2021 OTSUS EELOTSUSETAOTLUSE ESITAMISEKS
EUROOPA KOHTULE**

[...]

APELLANT

Äriühing SOGEFINANCEMENT, société par actions simplifiée (lihtsustatud vormis aktsiaselts), mida esindavad tema seaduslikud esindajad, elukoht eelnimetatud asukohas

[...]
92724 NANTERRE CEDEX

[...]

VASTUSTAJAD

RW

[...]
93160 NOISY LE GRAND

[...]

UV

[...]
93160 NOISY LE GRAND

[...] [Formaalsused]

ASJAOLUD, MENETLUS JA POOLTE VÄITED

5. novembril 2011 andis äriühing Sogefmancement RW-le ja UV-le eraisiku laenu summas 15 362,90 eurot, mis tuli tagastada 84 kuu jooksul igakuiste maksetena summas 430,85 eurot, ilma kindlustuseta, fikseeritud aastase intressimääraga 7,60%.

20. oktoobril 2015 leppisid pooled kokku, et restruktureerivad laenu summas 15 362,90 eurot ning see tuleb tagastada 83 kuu jooksul igakuiste maksetena summas 258,54 eurot alates 15. detsembrist 2015.

Le tribunal d'instance du Raincy (Raincy esimese astme kohus), kellele äriühing Sogefinancement esitas hagi põhinõudes kohustada RW-d ja UV-d võlgnevuse tasumiseks, otsustas võistlevas menetluses 25. jaanuaril 2018 tehtud kohtuotsusega:

- võtta rahalise nõudega hagiavaldus menetlusse,
- tuvastada poolte vahel 5. novembril 2011 sõlmitud lepingu tühisus,

- jätta kohaldamata tsiviilseadustiku (code civil) artikkel 1231-6 ning rahandus- ja finantsseadustiku (code monétaire et financier) artikkel L. 313-3,
- kohustada RW-d ja UV-d tasuma äriühingule Sogefinancement laenulepingu alusel 1309,65 eurot, ilma et sellelt summalt tuleks tasuda intressi,
- viidata tarbijakaitseseadustiku (code de la consommation) endisele artiklile L. 311-48 (praegu L. 341-8) ja otsustada, et RW ja UV poolt võlgnetavat summat vähendatakse seadusjärgse intressimäära võrra, mis arvatakse maha laenuandja poolt juba saadud intressilt,
- anda RW-le ja UV-le võlgnevuse tasumiseks täiendav tähtaeg, nii et viimased tasuvad võlgnevuse kuue igakuise 200-eurose maksena, tasudes viimase kuu maksega kogu laenujäägi, kusjuures kohustuse täitmata jätmisel muutub võlgnevus täies ulatuses sissenõutavaks,
- jätta äriühingu Sogefinancement nõue ülejäänud osas rahuldamata.

Olles kontrollinud, et hagi tuleb võtta menetlusse, kontrollis kohus *ex officio*, kas on rikutud tarbijakaitseseadustiku artiklit L. 312-25, ning jõudis järeldusele, et kuna raha maksti laenuvõtjatele välja vähem kui seitse päeva pärast laenupakkumise aktsepteerimist, tuleb leping tsiviilseadustiku artikli 6 alusel lugeda tühiseks.

24. mai 2018 avaldusega esitas äriühing Sogefinancement selle otsuse peale apellatsioonkaebuse.

Vastavalt oma 8. veebruaril 2021 esitatud viimastele seisukohtadele nõuab apellant, et kohus:

- tühistaks või vähemalt muudaks apelleeritava otsuse kogu ulatuses,
- jätaks rahuldamata kõik RW ja UV nõuded,
- tunnistaks vastuvõetamatuks lepingu tühisuse vastuväite või alternatiivselt jätaks selle vastuväite rahuldamata,
- tunnistaks vastuvõetamatuks laenuvõtjate nõude tuvastada lepingujärgse intressi nõudeõiguse puudumine; jätaks selle nõude rahuldamata,
- tuvastaks, et kohustus on muutunud täies ulatuses sissenõutavaks, või alternatiivselt tuvastaks, et laenuleping on lõppenud,
- kohustaks RW-d ja UV-d solidaarselt talle tasuma 13 974,41 eurot koos lepingujärgse intressiga määras 7,60% aastas alates 31. juulist 2018, kusjuures intressi lõplik summa sõltub maksetest, mis tehakse pärast 30. juulit 2018,

- alternatiivselt, kui leping on tühine, kohustaks nad solidaarselt talle tagasi maksma laenu summas 28 000 eurot koos seadusjärgse intressiga, ja otsustaks, et nad peavad talle lisaks seadusjärgsele intressile tasuma veel 517,40 eurot,
- alternatiivselt, kui tuvastatakse lepingujärgse intressi nõudeõiguse puudumine, kohustaks RW-d ja UV-d talle solidaarselt tasuma 2504,36 eurot koos seadusjärgse intressiga alates 6. märtsist 2017,
- jätkaks rahuldamata RW ja UV nõude täiendava tähtaja saamiseks, alternatiivselt otsustaks, et kohustus muutub täies ulatuses sissenõutavaks kasvõi ühe maksega hilinemisel,
- kohustaks neid tsiviilkohtumenetluse seadustiku (code de procédure civile) artikli 700 alusel talle tasuma 1000 eurot.

Tuginedes tarbijakaitseseadustiku käesolevale asjale kohaldatava redaktsiooni artiklitele L. 311-14 ja R. 632-1, väidab apellant, et esimene kohtunik ei saanud *ex officio* tuvastada lepingu tühisust, kuna ainult tarbija saab tugineda avaliku korra kaitse sättele; apellant väidab, et kohtunik ületas oma volitusi. Ta väidab, et lepingu tühisusele ei saa tugineda pärast viieaastast aegumistähtaega, mille sätestab äriseadustiku (code de commerce) artikkel L. 110-4.

Muuhulgas väidab ta, et seitsmepäevasest ooteajast raha väljamaksmiseks on kinni peetud, ning viitab sellele, et segi on aetud raha „vabastamise“ sisemine menetlus ja raha laenuvõtjatele tegelik väljamaksmine; ta märgib, et laenuvõtjad ei ole tõendanud, millisel kuupäeval nad raha kätte said.

Ta esitab detailsed andmed laenu kohta.

Lõpuks viitab ta sellele, et RW ja UV nõue lepingujärgse intressi nõudeõiguse kaotamise tuvastamiseks on aegunud.

Oma 29. oktoobri 2018 seisukohtades nõuavad RW ja UV, et kohus:

- jätkaks apelleeritava kohtuotsuse tervikuna muutmata, välja arvatud osas, millega rahuldati äriühingu Sogefinancement põhinõue summas 1309,65 eurot,
- kohustaks neid apellandist äriühingule solidaarselt tasuma põhinõude summas 517,40 eurot, millele lisandub seadusjärgne intress, mida arvestatakse alates käesoleva kohtuotsuse kättetoimetamisest,
- alternatiivselt tuvastaks, et äriühing Sogefinancement on kaotanud õiguse saada lepingujärgset intressi, ja annaks neile võlgnevuse tasumiseks pikima võimaliku tähtaja,
- jätkaks rahuldamata äriühingu Sogefinancement nõuded ja kohustaks äriühingut tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 700 alusel tasuma neile 2000 eurot.

Vastustajad osutavad, et asjas kohaldatavate avaliku korra kaitse sätete olemus õigustab seda, et esimene kohtunik tuvastas *ex officio* tarbijakaitse seadustiku artiklit L. 141-4 kohaldades lepingu tühisuse. Tsiviilseadustiku artikli 2224 alusel väidavad nad ka, et tühisuse tuvastamise nõude viieaastane aegumistähtaeg ei hakka kulgema alates lepingu sõlmimisest, vaid päevast, mil õigustatud isik sai teada või pidi teada saada asjaoludest, mis annavad aluse hagi esitamiseks, antud juhul esimese astme kohtule.

Nad väidavad, et apellant ei pidanud kinni tarbijakaitse seadustiku käesolevale asjale kohaldatava redaktsiooni artiklis L. 311-14 nõutud seitsmepäevasest ooteajast, enne kui eraldas rahalised vahendid, ja neid üllatab, et pank ei tõenda, millisel kuupäeval laenatud raha neile üle kanti.

Nad väidavad, et intressi nõudmata jätmine on põhjendatud tsiviilseadustiku artikliga 1343-5, ning osutavad sellele, et esimene kohtunik tegi neilt väljamõistetava summa määramisel arvutusvea.

Nad ütlevad, et neil on rahalisi raskusi.

[...] [Menetluslikud kaalutlused]

Pärast poolte seisukohtade ja prokuratuuri arvamuse saamist esitas see kohus 1. juuli 2021. aasta määrusega Cour de cassationile (Prantsusmaa kassatsioonikohus) taotluse arvamuse saamiseks järgmise kahe küsimuse kohta:

- võttes arvesse tarbijakaitse seadustiku endist artiklit L. 141-4 (nüüd artikkel R. 632-1), tsiviilseadustiku artiklit 6, äriseadustiku artiklit L. 110-4 ja 23. aprilli 2008. aasta direktiivile 2008/48/EÜ Euroopa Kohtu antud tõlgendust seoses kohtuniku rolliga Euroopa majandusliku avaliku korra sätete tagamisel, kas kohtunik võib *ex officio* tuvastada tarbijakrediidilepingu tühisuse, ennekõike kohaldades tarbijakaitse seadustiku artiklit L. 312-25, kui möödunud on ühe poole suhtes kohaldatav viieaastane aegumistähtaeg?
- võttes arvesse tarbijakaitse seadustiku endist artiklit L. 141-4 (nüüd artikkel R. 632-1), tsiviilseadustiku artiklit 6, äriseadustiku artiklit L. 110-4 ja 23. aprilli 2008. aasta direktiivile 2008/48/EÜ Euroopa Kohtu antud tõlgendust seoses kohtuniku rolliga Euroopa majandusliku avaliku korra sätete tagamisel, kas kohtunik võib tunnistada tühiseks tarbijakrediidilepingu, ennekõike kohaldades tarbijakaitse seadustiku artiklit L. 312-25, kui kumbki pool ei ole lepingu tühisuse tuvastamist taotlenud?

21. oktoobril 2021 esitas Cour de cassation (kassatsioonikohus) arvamuse, et asja menetlev kohus peaks need küsimused Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 267 alusel esitama Euroopa Kohtule.

Apellant esitas 30. novembril 2021 seisukoha, milles ütles, et tarbijakaitse seadustiku artikkel L. 311-17, mis keelab teha rahalised vahendid kättesaadavaks enne seitsmepäevase ooteaja möödumist, on viidatud direktiivi

artikliga 14 seotud vaid kaudselt, ning teeb ettepaneku kaks eelotsusetaotluse küsimust sõnastada nii, et viidataks õiguskindluse ja liikmesriikide menetlusautonoomia põhimõtetele.

Vastustajad teatasid 10. novembril 2021, et nad ei esita eelotsusetaotluse esitamise korral seisukohta.

[...]

OTSUSE PÕHJENDUSED

On selge, et tulenevalt 1. juulil 2010 välja kuulutatud seadusest nr 2010-737, millega riigisisesse õigusse võeti üle Euroopa Parlamendi ja nõukogu 28. aprilli 2008 direktiivi 2008/48/EÜ sätteid, puudutab vaidlus tarbijakaitseseadustiku endise artikli L. 311-1 jj (praegu artikkel L. 312-1 jj) sätteid.

Esimene kohtunik tuvastas *ex officio* vaidlustatud laenulepingu tühisuse põhjendusega, et raha kanti laenuvõtjatele üle enne, kui oli möödunud tarbijakaitseseadustiku endises artiklis L. 311-14 (praegu L. 312-25) sätestatud tähtaeg.

Apellant heidab esimesele kohtunikule ette volituste ületamist põhjendusega, et ainult kohtuvaidluse pool võib avaliku korra kaitse sätete alusel tugineda lepingu tühisusele; apellant meenutab, et tegemist on hõljuva tühisusega ja tarbijal on võimalik sellise lepingu kehtivus kinnitada; apellant rõhutab, et laenuvõtjad ei nõudnud kohtult lepingu tühisuse tuvastamist ega tuginenud artikli L. 312-25 rikkumisele.

Apellant juhib muuhulgas tähelepanu sellele, et kohus ei saanud *ex officio* kasutada meetet, mis toob kaasa lepingu tühisuse, kui lõppenud on aegumistähtaeg, mille jooksul laenuvõtjad oleksid ise saanud nõuda lepingu tühisuse tuvastamist.

Vastustajad toovad kohtu ette põhjendused kohtuotsusest, mille muutmata jätmist nad nõuavad. Nad väidavad, et esimene kohtunik tugines õiguspäraselt *ex officio* avaliku korra kaitse sättele, mis on vaidluse esemeks, ning seda ei takistanud asjaolu, et nemad ise ei olnud lepingu tühisuse tuvastamist nõudnud.

Viidates tsiviilseadustiku artiklitele 1179 ja 1180 väidavad nad, et tarbijakrediidi valdkonnas toob avaliku korra sätete rikkumine kaasa absoluutse tühisuse, mille tuvastamist võib nõuda iga huvitatud isik, samuti prokuratuur, ning et aegumistähtaeg hakkab kulgema päevast, mil tühisuse tuvastamist nõudev isik sai rikkumisest teada, mis käesolevas asjas on vastavalt kohtuniku otsusele kas esimese menetlusedokumendi esitamise kuupäev või kohtuistungiku kuupäev.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. aprilli 2008 direktiiv 2008/48/EÜ, mis käsitleb tarbijakrediidilepinguid ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 87/102/EMÜ, võeti Prantsuse õigusse üle 1. juuli 2010. aasta seadusega nr 2010-737; see on liikmesriikide kohtute poolt vahetult kohaldatav.

Selle direktiivi artikli 14 kohaldamisel:

„1. Tarbija võib krediidilepingust taganeda neljateistkümne kalendripäeva jooksul põhjust esitamata. Kõnealuse taganemisõiguse tähtaeg algab:

krediidilepingu sõlmimise päeval või päeval, mil tarbija sai kätte artikli 10 kohased lepingutingimused ja teabe, juhul kui see päev on hilisem kui käesoleva lõigu punktis a osutatud kuupäev [...]

7. Käesoleva artikliga ei piirata selliste riigisiseste õigusaktide kohaldamist, millega kehtestatakse ajavahemik, mille jooksul ei või alustada lepingu täitmist.“

Artikli 22 kohaselt „liikmesriigid tagavad, et tarbijatel on keelatud loobuda neile käesolevat direktiivi rakendavate või sellele vastavate riigisisese õiguse sätetega antud õigustest.“

Artikli 23 kohaselt „liikmesriigid kehtestavad eeskirjad karistuste kohta, mida kohaldatakse käesoleva direktiivi alusel vastu võetud riigisiseste õigusnormide rikkumise korral, ning võtavad kõik vajalikud meetmed nende rakendamise tagamiseks. Kehtestatud karistused peavad olema tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad“.

Tarbijakaitseadustiku käesolevale kohtuasjale kohaldatava redaktsiooni endise artikli L. 311-14 (praegu L. 312-25) kohaselt *„seitsme päeva jooksul alates sellest, kui laenuvõtja on lepingule andnud nõustumuse, ei või laenuandja laenuvõtjale või laenuvõtja arvele teha mistahes vormis mistahes makseid, neid ei või teha ka laenuvõtja laenuandjale. Sama tähtaja jooksul ei tohi laenuvõtja sama lepingu täitmiseks tasuda laenuandjale või tema arvele mistahes ettemakset. Kui laenuvõtja on allkirjastanud loa oma konto debiteerimiseks, sõltub selle loa kehtivus ja kehtima hakkamise aeg laenulepingu kehtivusest ja kehtima hakkamise ajast“.*

Tuleb märkida, et see säte kuulub eespool nimetatud artikli 14 punkti 7 reguleerimisalasse.

Riigisiseses õiguses on ette nähtud, et kui laenatud summa makstakse välja enne seitsepäevase ooteaja möödumist, toob see tsiviilseadustiku artikli 6 alusel kaasa lepingu tühisuse, kusjuures see artikkel ei luba poolte kokkuleppel jätta kohaldamata avaliku korra ja heade kommete kaitseks kehtestatud sätteid. Lepingu tühisus toob kaasa selle, et laenuvõtja peab kogu laenatud summa tagastama.

Vastavalt tarbijakaitseseadustiku artiklile L. 141-4 (praegu R. 632-1) „*võib kohtunik ex officio kohaldada kõiki selle seadustiku sätteid kohtuvaidlustes selle koodeksi kohaldamise üle. Pärast poolte seisukohtade ärakuulamist jätab ta ex officio kohaldamata sätte, mille kohaldamine oleks kohtuliku arutelu elementidest tulenevalt tarbija suhtes ebaõiglane*“.

Vastavalt tarbijakaitseseadustiku artiklile L. 311-52 „*laenuvõtja kohustuste täitmata jätmise korral peab laenuandja esitama rahalise nõudega hagi kahe aasta jooksul alates hagi aluseks oleva sündmuse toimumisest, kusjuures tegemist on õigust lõpetava tähtajaga*“.

Äriseadustiku artiklit L. 110-4 kohaselt „*aeguvad kohustused, mis on tekkinud kutse- ja majandustegevuses tegutsevate isikute omavahelistes suhetes või kutse- ja majandustegevuses tegutseva isiku ja tarbija vahelistes suhetes, viie aastaga, kui neile ei kohaldata lühemaid aegumistähtaegu*“.

Vastavalt tsiviilseadustiku artiklile 2224 „*aeguvad isiklike või varaliste õiguste maksmata panemiseks esitatud hagid viie aasta jooksul alates päevast, mil õigustatud isik sai teada või oleks pidanud teada saada hagi esitamise õiguse aluseks olnud asjaoludest*“.

Tarbija esitatud hagi – sealhulgas hagi lepingu tühisuse tuvastamiseks, nagu ka tarbija vastuväited lepingu tühisuse tuvastamiseks –, alluvad viieaastasele aegumistähtajale, mis hakkab kulgema lepingu sõlmimisest, nagu näeb ette nii äriseadustiku artikkel 110-4 kui tsiviilseadustiku artikkel 2224. Teisalt ei takista aegumisreeglid tarbijal igal juhul esitamast rahalise nõudega hagi vastu sisulist vastuväidet, mis võib laenuandja nõude osaliselt või täielikult välistada, ilma et sellest tuleneks muid eeliseid.

Kohtupraktikas on leitud, et asjakohaste edasikaebetähtaegade kehtestamine õigust lõpetavate tähtaegadena ei muuda tarbijale antud õiguste kasutamist praktiliselt võimatuks või ülemäära raskeks; selliste tähtaegade kehtestamise eesmärk on vältida seda, et lepingu kehtivust võiks lõputult vaidlustada, ja seega võetakse arvesse õiguskindluse aluspõhimõtet (6. oktoobri 2009 kohtuotsus *Asturcom Télécommunications*, C-40/08).

Ent kohtupraktikas on ka leitud, et eelpool nimetatud direktiivi sätete tõhususe põhimõttega läheb vastuollu see, kui laenulepingu tühisus, mis kohustab laenuvõtja tagastama laenatud raha, sõltub sellest, kas tarbija tugines tühisusele kolmeaastase aegumistähtaja jooksul (5. märtsi 2020 kohtuotsus, *OPR – finances*, C-679/18).

Järelikult tuleb Euroopa Kohtule esitada eelotsusetaotluse küsimus järgmistel tingimustel.

Muuhulgas sätestavad tsiviilkohtumenetluse seadustiku artiklid 4 ja 5, et „*vaidluse eseme määravad poolte nõuded*“ ja „*kohtunik peab tegema otsuse kõigi nõuete ja ainult esitatud nõuete osas*“.

Need liikmesriikide menetlusautonoomiast tulenevad sätted takistavad kohtunikul tegemast *ultra petita* otsust.

Euroopa Liidu õiguses tuntud „*dispositiivsuse põhimõte*“, ennekõike kuivõrd see tagab õiguskindluse, välistab ka selle, et kohtunik võiks lahendada nõude, mida pooled ei esitanud.

Kuid tarbijakaitseseadustiku endine artikkel L. 141-4 (nüüd R. 632-1) sätestab eelnimetatud direktiiviga kehtestatud tarbijakaitse tõhusaks tagamiseks, et kohtunik võib *ex officio* tarbijakaitseseadustiku üle toimuvates kohtuvaidlustes kohaldada kõiki selle seadustiku sätteid; pärast poolte seisukohtade ärakuulamist jätab ta *ex officio* kohaldamata sätte, mille kohaldamine oleks kohtuliku arutelu elementidest tulenevalt tarbija suhtes ebaõiglane.

Selle sätte kohaselt tunnistatakse riigisiseses õiguses, et kohtunik võib *ex officio* otsustada, et laenuandja on kaotanud õiguse saada lepingujärgset intressi, isegi kui tarbija ei ole otsustanud hagis või vastuväites sellekohast seisukohta esitada, eeldusel et vastav nõue on kohtulikul arutelul esitatud.

Riigisiseses õiguses ei ole lepingu tühisusele tuginemine ainult sisuline vastuväide laenuandja poolt esitatud maksenõudele, vaid iseseisev nõue.

Lisaks aegumise kohta öeldule, nimelt, et kohtunik võib tuvastada lepingu tühisuse ka ilma, et tarbija seda hagis või vastuväites taotleks, võib selline tühisuse tuvastamisega nõustumine pärast seda, kui kohtunik on *ex officio* tuvastanud rikkumise, mis toob tagajärjena kaasa tühisuse, kahjustada nii dispositiivsuse põhimõtet kui individuaalset ja kollektiivset õiguskindlust.

Kuid tõhususe põhimõte, mis üldiselt peaks majandus- ja kutsealal tegutsejaid hoiduma lubamatute tavade kasutamisest, peaks arvesse võtma ka seda, et tarbijad üldiselt ei pöördu kohtusse, millest ei saa tuletada ei seda, et puudutatud isik peaks laenuandja nõudeid põhjendatuteks, ega seda, et ta nõustuks lepingu tühiseks tunnistamisega.

Seetõttu tuleb Euroopa Kohtult küsida alltoodud viisil, millised on vajalikud tingimused, et tasakaalustada tõhususe, dispositiivsuse ja õiguskindluse põhimõtted, kui kohus *ex officio* tuvastab laenulepingu tühisuse, ilma et tarbija oleks selle kohta esitanud väiteid.

NEIL PÕHJUSTEL

KOHUS,

[...]

võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklit 267,

- otsustab edastada kohtuasja ja poolte materjalid Euroopa Kohtule ning esitada järgmised eelotsusetaotluse küsimused:

1. Kas direktiivi 2008/48/EÜ artiklist 23 tuleneva karistuse tõhususe põhimõttega on õiguskindluse ja liikmesriikide menetlusautonoomia põhimõtteid arvestades vastuolus see, et kohtunik ei tohi *ex officio* kohaldada riigisisese õiguse sätet, millega on üle võetud eelnimetatud direktiivi artikkel 14 ja mis toob riigisiseses õiguses tagajärjena kaasa lepingu tühisuse, kui möödunud on viieaastane aegumistähtaeg, mille jooksul tarbija võib hagi või vastuväites tugineda lepingu tühisusele?

2. Kas direktiivi 2008/48/EÜ artiklist 23 tuleneva karistuse tõhususe põhimõttega on õiguskindluse ja liikmesriikide menetlusautonoomia põhimõtteid arvestades vastuolus see, et kohtunik ei tohi tunnistada laenulepingut tühiseks pärast seda, kui on *ex officio* kohaldanud riigisisese õiguse sätet, millega on üle võetud eelnimetatud direktiivi artikkel 14, ilma et tarbija oleks seda taotlenud või vähemalt nõustunud tühisuse tuvastamisega?

[...]